

PRACOWNIK SOCJALNY A STRAŻ MIEJSKA – CHARAKTERYSTYKA WSPÓŁPRACY TERENOWEJ NA PRZYKŁADZIE STRAŻY MIEJSKIEJ MIASTA KRAKOWA I MIEJSKIEGO OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE

Wprowadzenie

Straż miejska jest samorządową formacją umundurowaną, powoływaną w celu ochrony spokoju i porządku publicznego na terenie gminy. Szczegółowe zadania straży ujęte zostały w art. 11 Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku o strażach gminnych, która to ustawa w całości reguluje funkcjonowanie tego typu jednostek. W punkcie 8 przytoczonej ustawy możemy wyczytać, że jednym z zadań straży miejskiej jest „(...) inicjowanie i uczestnictwo w działaniach mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi”. Realizując określone w przytoczonym akcie prawnym zadania, straże miejskie podejmują współpracę nie tylko z innymi formacjami umundurowanymi, ale także z pracownikami socjalnymi, którzy niejednokrotnie korzystają z możliwości poproszenia funkcjonariuszy o pomoc przy realizacji zadań własnych. W niniejszym tekście chciałbym poruszyć praktyczny aspekt takiej współpracy na przykładzie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie i Straży Miejskiej Miasta Krakowa, z perspektywy strażnika miejskiego.

Straż Miejska Miasta Krakowa – organizacja jednostki

Powołana do życia w 1991 roku Straż Miejska Miasta Krakowa podlega ciągłemu rozwojowi, dostosowując swoje funkcjonowanie do nieustannie ewoluującej rzeczywistości społecznej, prawnej oraz wciąż zmieniających się oczekiwań społeczności lokalnej. Według obowiązującego od 18 listopada 2020 roku Regulaminu Straży Miejskiej Miasta Krakowa, na terenie gminy miejskiej Kraków funkcjonują cztery Oddziały Rejonowe (Oddział I Śródmieście, Oddział II Krowodrza, Oddział III Nowa Huta i Oddział IV Podgórze), a także Oddział Wsparcia, którego funkcjonariusze dyslokowani są do służby według bieżących potrzeb. Oprócz tego, w strukturze jednostki istnieją samodzielne wydziały, takie jak: Wydział Profilaktyki, Wydział Ochrony Środowiska oraz Wydział Organizacji Służby. Z punktu widzenia pracowników socjalnych działających na terenie Krakowa, największą rolę odgrywają Oddziały Rejonowe i Oddział Wsparcia w zakresie pełnionej przez strażników służby patrolowej na terenach poszczególnych oddziałów oraz Wydział Organizacji Służby, w zakresie organizacji i prowadzenia różnego rodzaju szkoleń. To właśnie z funkcjonariuszami tych komórek pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej mają najczęstszy kontakt, w momencie kiedy dochodzi do współpracy obu jednostek.

Współpraca spontaniczna – kto co może?

Opisując kooperację pracowników socjalnych z funkcjonariuszami straży miejskiej warto podzielić podejmowane czynności ze względu na przewidywalność pewnych działań. Podchodząc do zagadnienia w taki sposób, można wyodrębnić następujące rodzaje współpracy:

- 1) spontaniczna, wynikająca z potrzeby chwili (np. udzielenie asysty przez patrol straży miejskiej pracownikowi socjalnemu w trakcie jego interwencji i na jego prośbę);
- 2) planowana, która odbywa się cyklicznie, w ramach przygotowywanych wcześniej działań (np. coroczna współpraca w ramach „Akcji Zima”).

Często, w zależności od rodzaju współpracy, potrzeby wynikające z danej sytuacji będą się różnić i zakres pomocy udzielanej pracownikowi socjalnemu przez strażnika miejskiego też będzie różny. Należy jednak pamiętać, że niezależnie od tego, czy kooperacja ma charakter spontaniczny, czy planowany, podjęte zarówno przez strażnika miejskiego, jak i pracownika socjalnego działania, zawsze powinny się mieścić w granicach obecnie obowiązujących przepisów prawa.

Pracownicy socjalni narażeni są w swojej pracy na wiele zagrożeń. W „Informacji o zawodzie” opublikowanej w ramach projektu „INFOdoradca+”, w zawodzie pracownika socjalnego (341205) wymienione zostały zagrożenia takie jak:

- 1) stres wywołany m.in. zagrożonym poczuciem bezpieczeństwa w związku z agresją słowną i fizyczną ze strony klientów;
- 2) zagrożenia wynikające z kontaktu z osobami uzależnionymi, zakażonymi wirusem HIV oraz innymi chorobami zakaźnymi czy cierpiącymi na zaburzenia psychiczne;
- 3) zagrożenia bakteriologiczne, choroby odzwierzęce oraz bezpośrednia styczność z insektami i pasożytami.

Podjmowanie czynności służbowych przez pracownika socjalnego przy współpracy ze strażą miejską może, w niektórych przypadkach, ograniczyć powyższe zagrożenia i zwiększyć jego komfort oraz efektywność pracy. Warto w tym aspekcie wymienić podstawowe i najważniejsze, z punktu widzenia doraźnej współpracy, uprawnienia strażników miejskich i rozważyć je w aspekcie kooperacji z pracownikami MOPS.

Ustawa o strażach gminnych określa uprawnienia funkcjonariuszy straży gminnych/miejskich w art. 12, gdzie wymieniane jest między innymi prawo strażników do:

- 1) udzielania pouczeń, zwracania uwagi, ostrzegania lub stosowania innych środków oddziaływania wychowawczego;
- 2) legitymowania osób w uzasadnionych przypadkach w celu ustalenia ich tożsamości;
- 3) ujęcia osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia i niezwłocznego doprowadzenia do najbliższej jednostki policji;
- 4) nakładania grzywien w postępowaniu mandatowym za wykroczenia określone w trybie przewidzianym przepisami o postępowaniu w sprawach o wykroczenia;
- 5) wydawania osobom poleceń określonego zachowania się w granicach niezbędnych do wykonywania czynności.

Artykuł 14 tejże ustawy daje również strażnikom miejskim możliwość zastosowania środków przymusu bezpośredniego na zasadach określonych w Ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na to, iż strażnik miejski, w trakcie wykonywania czynności służbowych, oprócz siły fizycznej może korzystać z:

- 1) pałki służbowej;
- 2) kajdanek;
- 3) ręcznego miotacza substancji obezwładniających;
- 4) urządzeń przeznaczonych do obezwładniania za pomocą energii elektrycznej;

- 5) psa służbowego;
- 6) siatki obezwładniającej (stosowana tylko do zwierząt).

Co do zasady funkcjonariusz straży miejskiej nie jest wyposażony w broń palną, a możliwości jej stosowania przez strażników miejskich przewidziane są w bardzo wąskim zakresie i co jakiś czas temat ten jest poruszany w dyskursie publicznym, przy okazji pojawiających się postulatów zmian w zakresie uprawnień funkcjonariuszy straży miejskich.

Biorąc pod uwagę wyżej wymienione przepisy prawa, w obrębie których swoje działania podejmują strażnicy miejscy, oraz znając zagrożenia występujące w pracy pracownika socjalnego, można uznać, że strażnik miejski posiada wystarczające, do pewnego stopnia, możliwości zniwelowania ryzyka występującego w trakcie podejmowanych przez pracownika socjalnego czynności służbowych.

W praktyce, strażnik miejski udzielający asysty pracownikowi socjalnemu może mieć znaczny wpływ na przebieg interwencji i możliwość zapewnienia pracownikowi socjalnemu bezpieczeństwa w trakcie interwencji, zwłaszcza w sytuacji, kiedy osoba, do której podejmowane są czynności służbowe, zaczyna być agresywna i swoim zachowaniem stwarza bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia pracownika. Często sama obecność umundurowanych funkcjonariuszy wyposażonych w środki przymusu bezpośredniego działa prewencyjnie i prowadzi do uspokojenia agresora, dlatego pracownik socjalny powinien próbować przewidzieć potencjalne ryzyko i poprosić o pomoc strażników przed podjęciem interwencji kontaktując się z dyżurnym operatorem za pośrednictwem numeru alarmowego 986. Warto też nadmienić, że asysta straży miejskiej wskazana jest w przypadku, kiedy pracownik socjalny wie, że miejsce, w którym będzie podejmował czynności służbowe, jest zamieszkane przez większą ilość osób, zwłaszcza jeśli mają one tendencje do nadużywania alkoholu lub korzystania z innych środków psychoaktywnych, co jest czynnikiem zwiększającym ryzyko takiej interwencji ze względu na nieprzewidywalność zachowań klientów będących pod wpływem środków odurzających oraz dużą dysproporcję sił (jeden pracownik – kilku potencjalnych agresorów).

Od 1 stycznia do 1 grudnia 2021 roku Straż Miejska Miasta Krakowa przyjęła i zrealizowała 26 interwencji, które zawierały w treści słowo „MOPS”. Siedem zgłoszeń dotyczyło przebywania w danym miejscu osób bezdomnych i ich realizacja polegała na kontroli wskazanego przez osobę dzwoniącą miejsca. Tyle samo interwencji zanotowano w kategorii „pomoc”. Realizacja takich zgłoszeń polegała na podjęciu doraźnych działań i próbie przynajmniej chwilowego rozwiązania problemu (np. poinformowanie o możliwości skorzystania z noclegowni, skontaktowanie osoby z pracownikiem MOPS lub przekazanie pracownikom MOPS informacji o potrzebującej pomocy osobie). Pozostałe interwencje dotyczyły popełnianych wykroczeń (np. osoba awanturująca się w budynku MOPS).

Dane zbierane przez Straż Miejską Miasta Krakowa do celów statystycznych nie wyodrębniają zgłoszeń kierowanych przez pracowników ośrodków pomocy społecznej jako osobnej kategorii, dlatego przytoczona ilość interwencji zawierających słowo klucz nie może być traktowana jako miarodajna, ponieważ nie każde zgłoszenie było kierowane przez pracowników MOPS. Należy wziąć także pod uwagę zgłoszenia, które inicjowane były przez pracowników socjalnych, ale z różnych powodów nie zostało to odnotowane w treści interwencji (np. niepodanie takiej informacji w momencie rozmowy z dyżurnym operatorem).

Na przestrzeni ostatnich lat współpraca spontaniczna pracowników MOPS ze strażą miejską występuje na terenie Krakowa w niewielkim zakresie. Dużym ograniczeniem w podejmowaniu wspólnych działań jest fakt, że strażnicy miejscy nie mają uprawnień do asystowania pracownikom socjalnym w trakcie interwencji domowych. W sytuacji, w której zachodzi konieczność udzielenia wsparcia pracownikom socjalnym w mieszkaniu klienta, pracownicy powinni zwrócić się o pomoc Policji, która posiada w tym aspekcie szersze kompetencje. Współpraca ze strażą miejską najczęściej odbywa się więc na terenach ogólnodostępnych, takich jak altany śmietnikowe, pustostany, nieogrodzone działki itd.

„Akcja Zima” – cykliczna współpraca planowana

Od wielu lat na terenie gminy miejskiej Kraków prowadzona jest „Akcja Zima”, której celem jest łagodzenie oraz zwalczanie skutków zimy. Powołany przez Prezydenta Miasta Krakowa, na czas trwania akcji, Miejski Komitet Koordynacyjny składa się z przedstawicieli 14 jednostek miejskich, w tym Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia UMK oraz Straży Miejskiej Miasta Krakowa.

W trakcie prowadzonych działań nawiązywana jest współpraca straży miejskiej z pracownikami socjalnymi, która polega na:

- 1) przekazaniu przez pracowników MOPS wykazu miejsc, w których przebywają lub przebywały w ostatnim czasie osoby bezdomne (miejsca z wykazu są sprawdzane przez specjalnie dedykowane do tego celu patrole straży miejskiej, przed rozpoczęciem sezonu zimowego);
- 2) wspólnych kontrolach takich miejsc przez pracowników socjalnych i strażników miejskich w trakcie trwania akcji.

Kontrole miejsc przebywania osób bezdomnych prowadzone są przez krakowskich strażników miejskich w godzinach nocnych przez siedem dni w tygodniu i trwają aż do odwołania działań związanych z „Akcją Zima”. W trakcie jej trwania, w wybranych terminach, patrole zasilane są przez pracowników socjalnych, którzy mają możliwość zorientowania się w aktualnej sytuacji osób bezdomnych oraz za-

poznać się z ich bieżącymi potrzebami. W trakcie takich wizyt pracownik socjalny ma zapewnioną asystę funkcjonariuszy straży miejskiej, co zapewnia mu bezpieczeństwo, i co za tym idzie, korzystnie wpływa na jego komfort pracy.

Jak już wspomniałem, wszystkie działania podejmowane zarówno przez pracowników socjalnych, jak i strażników miejskich, muszą mieścić się w granicach przewidzianych przez aktualnie obowiązujące przepisy prawa. Co za tym idzie funkcjonariusze mają czasami ograniczone możliwości udzielenia pomocy, zwłaszcza kiedy dana osoba odmawia jej przyjęcia. Przykładem jest możliwość przewiezienia osoby bezdomnej do ogrzewalni. Warto zaznaczyć, że zabranie osoby do miejsca dającego możliwość spędzenia nocy w bezpiecznych warunkach może się odbyć tylko i wyłącznie za jej zgodą. W przypadku jej braku, funkcjonariuszom i pracownikom socjalnym pozostaje próba werbalnego wpłynięcia na zmianę decyzji. Wyjątkiem jest sytuacja, kiedy osoba odmawia będąc pod wyraźnym wpływem alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych, co daje funkcjonariuszom podstawę do tego, by ocenić jej stan jako zagrażający jej zdrowiu i życiu i co za tym idzie, daje możliwość przewiezienia w celu wytrzeźwienia do Miejskiego Centrum Profilaktyki Uzależnień, nawet w sytuacji, kiedy taka osoba nie wyraża na to zgody. To, czy dana osoba kwalifikuje się do przewozu, jest kwestią decyzji będącego na miejscu strażnika, który w trakcie rozmowy ocenia stan rozmówcy, biorąc pod uwagę to czy:

- 1) osoba orientuje się w czasie oraz miejscu swojego pobytu;
- 2) osoba jest w stanie poruszać się o własnych siłach;
- 3) osoba nie ma widocznych świeżych obrażeń, które wymagałyby konsultacji medycznej, po której wskazaniem mogłoby być przewiezienie do wytrzeźwienia lub szpitala;
- 4) osoba jest w stanie logicznie się wypowiadać.

Innymi przesłankami ustawowymi umożliwiającymi doprowadzenie osoby do izby wytrzeźwień są:

- 1) zachowanie dające powód do zgorszenia w miejscu publicznym (np. obnażanie się w miejscu publicznym, zakłócanie spokoju i porządku publicznego itd.);
- 2) zagrażanie zdrowiu i życiu innych osób (np. agresywne zachowanie).

Warunkiem przyjęcia osoby do wytrzeźwienia jest uzyskanie wyniku zawartości alkoholu w wydychanym powietrzu wynoszącego 0,25 mg na 1 dm³ lub przekraczającego tę wartość, dlatego należy pamiętać o tym, że osoby będące pod wpływem innych niż alkohol środków nie zostaną przyjęte do izby wytrzeźwień (Miejskiego Centrum Profilaktyki Uzależnień), a pomoc powinna zostać udzielona przez placówkę medyczną.

Ostatnia przeprowadzona „Akcja Zima” trwała od 30 listopada 2020 roku do 31 marca 2021 roku. Warto przytoczyć statystyki prowadzonych w tym czasie działań, aby uzmysłowić sobie ich skalę. W trakcie akcji strażnicy miejscy podejmowali

czynności służbowe do 9141 osób. Większość z nich, 8093 osoby, nie chciały żadnej pomocy. Do Miejskiego Centrum Profilaktyki Uzależnień przewieziono 837 osób. Do noclegowni lub ogrzewalni przewieziono 167 osób, natomiast pomocy medycznej wymagały 44 osoby, które przekazane zostały Zespołom Ratownictwa Medycznego. Współpraca z pracownikami MOPS podejmowana była w czasie trwania akcji 36 razy. Powyższe dane dotyczą tylko i wyłącznie działań Straży Miejskiej Miasta Krakowa podejmowanych do osób bezdomnych i nie obejmują innych sfer działalności jednostki w czasie trwania tejże akcji (np. kontrole odśnieżania chodników).

Inne działania wspólne

Oprócz wyżej przytoczonych działań związanych z „Akcją Zima”, podejmowane są również inne działania, o których warto wspomnieć.

W trakcie sezonu zimowego 2020/2021, od grudnia do marca, osoby zmagające się z problemem bezdomności, funkcjonujące na terenie Krakowa, miały możliwość skorzystania ze specjalnego streetbusa, w którym mogły się ogrzać, a także otrzymać ciepły posiłek. W ramach akcji pracownicy MOPS rozdawali potrzebującym czyste ubrania, koce i termosy. Osoby chętne miały też możliwość darmowego przejazdu autobusem do ogrzewalni, celem spędzenia nocy w bezpiecznych warunkach. Współpraca pracowników socjalnych z funkcjonariuszami straży miejskiej polegała na zapewnieniu przez strażników spokoju i porządku publicznego w miejscach postoju autobusu i zapewnieniu pracownikom socjalnym bezpieczeństwa w trakcie wykonywania przez nich swoich obowiązków. W drugim miesiącu funkcjonowania streetbusa z pomocy korzystało średnio 48 osób dziennie.

W okresie letnim prowadzone są wspólne, doraźne patrole strażników miejskich z pracownikami socjalnymi w obrębie Starego Miasta, które skupiają się na kontrolowaniu miejsc grupowania się osób bezdomnych. W trakcie tych działań pracownicy socjalni, w asyście strażników miejskich, informują o możliwościach udzielenia pomocy oraz diagnozują aktualne potrzeby osób bezdomnych. W przypadku naruszania przez dane osoby przepisów porządkowych, strażnicy miejscy podejmują interwencje w ramach własnych kompetencji.

Warto nadmienić, że Straż Miejska Miasta Krakowa prowadziła także wspólne działania z innymi organizacjami pomocowymi, takimi jak np. Fundacja Zupa, organizująca cykliczne akcje o nazwie „Zupa na Plantach”, w trakcie których osoby potrzebujące mogą otrzymać ciepły posiłek oraz porozmawiać z wolontariuszami i innymi uczestnikami spotkań. Działania Straży Miejskiej Miasta Krakowa polegały na zapewnieniu spokoju i porządku publicznego w miejscu rozdawania posiłków.

Podsumowanie

Praca pracownika socjalnego niesie ze sobą dużą liczbę zagrożeń, w tym ryzyko narażenia na zachowania agresywne osób, do których pracownicy podejmują czynności służbowe. Jednym ze sposobów minimalizowania ryzyka związanego z pełnieniem swoich obowiązków jest skorzystanie z możliwości uzyskania pomocy ze strony funkcjonariuszy Straży Miejskiej Miasta Krakowa, którzy dysponują wiedzą, umiejętnościami i środkami zapewniającymi bezpieczeństwo pracownikowi socjalnemu w trakcie wykonywania przez niego swoich obowiązków. Osoby niosące pomoc „w terenie” powinny pamiętać o możliwym ryzyku i zawsze na pierwszym miejscu stawiać własne zdrowie i życie, zapewniając sobie możliwie jak największe bezpieczeństwo w trakcie pracy. Współpraca pracowników socjalnych z funkcjonariuszami Straży Miejskiej Miasta Krakowa jest jedną z tych możliwości, którą warto brać pod uwagę udając się do klienta, który przejawia skłonności do zachowań agresywnych. Pamiętać przy tym należy, że pomoc może być udzielona przez strażników miejskich tylko na terenach ogólnodostępnych, z wyłączeniem mieszkań prywatnych. Specyfika pracy socjalnej wymusza na osobach pracujących w tym zawodzie umiejętność poruszania się w szeroko rozumianej przestrzeni prawno-administracyjnej, dlatego wskazane jest, aby pracownik socjalny znał także uprawnienia strażników miejskich, z których to uprawnień sam może pośrednio skorzystać, zwiększając swoje bezpieczeństwo i związany z nim komfort pracy.

Bibliografia

- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz.U. 1997 nr 123 poz. 779 ze zm.).
- Uchwała nr XLVIII/1312/20 Rady Miasta Krakowa z dnia 18 listopada 2020 r. w sprawie nadania Regulaminu Straży Miejskiej Miasta Krakowa.
- Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U. 2013 poz. 628).
- Zarządzenie nr 2353/2020 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 22.09.2020 r. w sprawie powołania Miejskiego Komitetu Koordynacyjnego do spraw Zimy 2020/2021 („Akcja Zima”) na terenie Gminy Miejskiej Kraków.
- Dane własne Straży Miejskiej Miasta Krakowa.
- Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz.U. 1969 nr 13 poz. 94).
- Sprawozdanie z działań Straży Miejskiej Miasta Krakowa prowadzonych w ramach „Akcji Zima 2020–2021”.

Netografia:

http://www.infodoradca.edu.pl/pdf/341205_Pracownik_socjalny.pdf

dostęp: 30.11.2021 r.

https://mops.krakow.pl/ogolne/246744,1934,komunikat,streetbus_dla_osob_bezdomnych-_pierwsze_podsumowanie.html dostęp: 04.12.2021 r.

Streszczenie

Charakterystyka zadań Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie oraz Straży Miejskiej Miasta Krakowa, jako jednostek samorządowych, wymusza między nimi ścisłą współpracę, która zapewnia bardziej efektywną realizację celów w zakresie podejmowanych przez te instytucje czynności, zwłaszcza wobec osób dotkniętych problemem bezdomności. Specyfika pracy socjalnej nierozzerwalnie łączy się z zagrożeniami ze strony klientów niejednokrotnie przybierającymi formę ataków fizycznych, na odparcie których pracownik socjalny nie zawsze jest przygotowany. W celu zwiększenia swojego bezpieczeństwa i komfortu pracy, świadomy potencjalnego zagrożenia pracownik powinien orientować się w możliwościach, jakie daje mu działająca na terenie jego pracy jednostka straży miejskiej, a co za tym idzie wskazane jest, by przynajmniej pobieżnie znał ustawowe zadania i uprawnienia strażników miejskich. Poproszenie o asystę funkcjonariuszy straży miejskiej, na czas wykonywania swoich czynności jest jedną z opcji, która może ułatwić pracownikowi socjalnemu bezpieczną realizację swoich obowiązków służbowych.

Słowa kluczowe: straż miejska, pracownik socjalny, bezpieczeństwo, zagrożenia, współpraca, uprawnienia

Social worker and city guard - characteristics of field cooperation on the example of the City Guard of the City of Krakow and the Municipal Social Assistance Center in Krakow

Summary

The scope of tasks of the Municipal Social Welfare Centre in Kraków (Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie) and the Municipal Police of Kraków (Straż Miejska Miasta Krakowa), both being local government institutions, enforces their close cooperation that ensures an effective execution of their goals by undertaking actions especially concerning the homeless. Threats from individuals, that are often of physical violence kind, that social workers are often unprepared to face, are inseparably incorporated in the specific nature of social

work. To improve their safety and comfort of work, social workers aware of potential dangers ought to peruse opportunities offered by local departments of the Municipal Police operating in their remit. It is advisable that social workers know, however superficially, the statutory roles and responsibilities of the Municipal Police. To facilitate a seamless performance of their tasks by conducting them with all possible safety measures, social workers may request an assistance of the Municipal Police unit while on duty.

Keywords: municipal police, social worker, safety, threats, cooperation, permissions